

**Інструктивно-методичні рекомендації
«ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ, ЩО
ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЗДОБУТТЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
У 2022/2023 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ»**

З урахуванням реалій сьогодення та дії правового режиму воєнного стану, питання щодо створення безпечного, комфортного, інклюзивного середовища для всіх учасників освітнього процесу й підвищення якості освітньої діяльності закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) залишаються пріоритетними і в 2022/2023 навчальному році. Окрім того, особлива увага приділяється роботі з батьками й використанню тісної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу та формуванню соціально громадянської компетентності дітей дошкільного віку.

Організація освітнього процесу в ЗДО здійснюється відповідно до законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства»; Положення про ЗДО; Санітарного регламенту ЗДО.

Питання організаційних аспектів діяльності ЗДО в умовах воєнного стану регулюються Законом України № 2136-IX від 15.03.2022 «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», а також зазначені в листах Міністерства освіти і науки України (далі – МОН) від 02.04.2022 №1/3845-22 «Про рекомендації для працівників ЗДО на період дії воєнного стану в Україні», від 17.03.2022 № 1/3475-22 «Про зарахування до ЗДО дітей із числа внутрішньо переміщених осіб», від 22.06.2022 № 1/6887-22 «Щодо збереження мережі закладів дошкільної освіти та захисту прав їх працівників».

Сучасна дошкільна освіта базується на принципах якості, доступності та наступності, що є цілісною системою розвитку дітей раннього та дошкільного віку. Система дошкільної освіти має спрямовуватися на розвиток дитини. Ця важлива умова врахована в оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти, що є державним освітнім стандартом. Звертаємо увагу, що організовувати освітній процес у закладах дошкільної освіти у 2022/2023 н. р. слід відповідно до [Базового компонента дошкільної освіти \(2021\)](#) та враховувати під час взаємодії з дітьми [«Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти»](#).

В умовах воєнного стану зазнала змін й організація роботи ЗДО. Наперекір жорстоким воєнним наступам РФ ЗДО продовжують надавати освітні послуги дітям. Організація освітнього процесу залежить від безпекової ситуації у кожному населеному пункті.

Рішення про відновлення діяльності та режим роботи ЗДО ухвалюють місцеві органи влади та військові адміністрації, які призначають комісії з обстеження закладів освіти на предмет готовності до організації освітнього процесу у новому навчальному році та створення безпечних умов для всіх учасників освітнього процесу ([«Інструктивно-методичні матеріали щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності»](#)).

Освітнє середовище, в якому перебувають дошкільники в нових соціальних умовах воєнного стану, має бути не лише безпечним, а й

інформативним, цікавим, змістовним, стимулювати когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий розвиток дітей.

Облаштування внутрішнього простору приміщень укриттів має бути комфортним, містити все необхідне обладнання для організації освітнього процесу. Під час перебування дітей в укриттях, рекомендуємо облаштувати різні ігрові осередки (куточок творчості, читання, тощо).

З метою залучення дітей до різних видів діяльності педагогічному колективу необхідно заздалегідь спланувати змістовий контент роботи, під час якого діти мають відволікатись від хвилювань, страхів та тривожного стану. Доцільно використовувати технічні засоби навчання, дидактичні, настільно-друковані ігри, різні види театрів, шашки, шахи, залучати дітей до малювання та поробок з паперу, природного матеріалу тощо.

З метою мінімізації та уникнення посттравматичного синдрому рекомендуємо під час перебування дітей в укриттях здійснювати їх психологічний супровід.

Інформаційні ресурси щодо психологічного супроводу всіх учасників освітнього процесу

- [Пам'ятка для керівників закладів та установ освіти](#)
- [Цикл вебінарів](#) за підтримки дитячого фонду ООН ЮНІСЕФ у співпраці з ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України та громадською організацією «Ла Страда-Україна»;
- [Рекомендований безоплатний курс](#) для освітян «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час і після завершення воєнних дій».

Звертаємо особливу увагу, що одним із провідних напрямів діяльності ЗДО у 2022/2023 н. р. є формування соціально-громадянської компетентності у дітей дошкільного віку. Важливо консолідувати зусилля педагогів і батьків на зміцнення національної ідентичності дітей як основи, яка виховує справжній патріотизм; сприяє формуванню у дітей позитивного образу своєї країни, утверджує активні позиції громадянина своєї країни, виховує ціннісне ставлення до своєї родини як частини свого народу, його історії, традицій, культури.

Громадянські та соціальні компетентності пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають:

- спроможність діяти як відповідальний громадянин та брати повноцінну участь у громадському й суспільному житті, зокрема в житті закладу дошкільної освіти, спираючись на розуміння соціальних, економічних і політичних понять та сталого розвитку, критичне оцінювання основних подій національної, європейської та світової історії, а також повагу до прав людини і верховенства права, цінування культурного розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України;
- виявлення поваги до інших і толерантності, уміння конструктивно співпрацювати, співчувати та діяти в конфліктних ситуаціях, зокрема пов'язаних із різними проявами дискримінації;
- дбайливе ставлення до особистого, соціального і фізичного добробуту та здоров'я, дотримання здорового способу життя;

- розуміння правил поведінки і спілкування, що є загальноприйнятими в різних спільнотах і середовищах, спроможність діяти в умовах невизначеності та багатозадачності.

Сформованість соціально-громадянської компетентності має виражатися в ціннісному ставленні дитини до себе, своїх прав та прав інших, наявності уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії між членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінні дотримуватись цих правил у соціально-громадянському просторі, а також у ціннісному ставленні та повазі до культурних надбань українського народу, представників різних національностей і культур.

Соціально-громадянська компетентність дитини дошкільного віку формується в різних видах діяльності, зокрема в ігровій, комунікативній, здоров'язбережувальній, художньо-естетичній, пошуково-дослідницькій тощо.

Процедура досягнення здобувачами дошкільної освіти результатів освіти (набуття компетентностей), передбачених Базовим компонентом дошкільної освіти, визначається освітньою програмою закладу освіти (ст. 22 Закону України «Про дошкільну освіту»). Педагоги мають право обирати програми, рекомендовані МОН, згідно з [переліком](#) навчальної літератури. Цей вибір схвалює педагогічна рада закладу, враховуючи наявність інклюзивних або спеціальних груп тощо, і підтверджується відповідним рішенням.

Для більш детального ознайомлення з програмами радимо переглянути вебінари про [чинні комплексні програми](#) та [Всеукраїнський онлайн марафон «Реалізація змісту Державного стандарту дошкільної освіти в парціальних програмах»](#).

Рекомендуємо проаналізувати освітню діяльність закладу з урахуванням чинників, які забезпечують якість освітнього процесу; виокремлюють її сильні сторони, що відповідають сучасним світовим тенденціям; висвітлюють слабкі сторони та ризики; визначають ресурсний потенціал і перспективи подальшого розвитку.

Важливий показник якості освітнього процесу в ЗДО – створення сучасного універсального дизайну, що робить його доступним, безпечним, розвивальним, орієнтованим на особистісний розвиток дитини задля реалізації її індивідуальної освітньої траєкторії. У цьому аспекті пріоритетності набувають варіативні моделі організації освітнього процесу із застосуванням сучасних технологій, освітніх програм, послуг, предметно-ігрового обладнання.

Крім того, важливе значення має [дизайн оточуючого середовища](#). Тому вкрай важливо, щоб у вікових групах було достатньо простору для організації різних видів діяльності та вільної гри. Однією з умов, що впливає на забезпечення якості освіти, є зонування групового простору на гамірні та тихі зони, облаштування в ньому осередків за інтересами.

Також серед важливих складових виокремлюють й мовлення дітей для розвитку їх пізнавальних процесів, свідомості, формування загальної картини світу, здатності до регуляції поведінки й діяльності.

Водночас має місце проведення просвітницької роботи з налаштування педагогічних працівників на самоосвіту і саморозвиток з метою покращення якості освітнього процесу через вдосконалення особистого мовленнєвого розвитку, опанування сучасних технологій використання книжки та

опрацювання літературного твору в освітньому процесі, через додаткове навчання педагогів особливостей мовленнєвої роботи з дітьми, особливо з тими, які мають особливі освітні потреби.

Окрім того, радимо враховувати вітчизняну практику класифікації різних видів діяльності, притаманних періоду дошкільного дитинства. Це – рухова, ігрова, комунікативна, мовленнєва, здоров'язбережувальна, мистецько-творча, пізнавально-дослідницька, господарчо-побутова діяльність.

Особливу увагу слід приділити грі, як провідній діяльності дітей дошкільного віку. У Базовому компоненті дошкільної освіти однією з основних освітніх ліній є «Гра дитини». Зміст цієї лінії «...передбачає розвиток у дітей творчих здібностей, самостійності, ініціативності, організованості в ігровій діяльності та формування в них стійкого інтересу до пізнання довкілля і реалізації себе в ньому. Гра забезпечує задоволення ігрових уподобань кожної дитини, сприяє виникненню дружніх стосунків та ігрових об'єднань за інтересами, спонукає до обміну думками, оцінювання себе та інших, заохочує до імпровізації, висловлювання власних оцінно-етичних суджень».

Рекомендовано звернути увагу на [програму «Безмежний світ з LEGO»](#), яка створена з метою реалізації вище окреслених умов та конкретизації завдань з формування необхідних для гри з LEGO конструктивних здібностей та вмінь. Поряд із цим її зміст спрямовано на забезпечення всебічного розвитку особистості дитини як активного учасника суспільного життя у майбутньому, де в основу взаємодії «дорослий-дитина» покладено підхід «навчання через гру».

Пропонуємо ігрову онлайн-взаємодію для дошкільнят ["Ранкові зустрічі"](#) (від корпорації «The LEGO Foundation») Запропонована розробка покликана допомогти педагогам та дітям адаптуватися до взаємодії онлайн в реаліях сьогодення. Дружнє спілкування, ігрова взаємодія сприятимуть створенню середовища гри, безпеки та комфорту. Пропоновано орієнтир для проведення ігрової взаємодії, який може бути використаний під час онлайн-комунікації з дітьми і батьками. Усі запропоновані вправи можна адаптувати, розширити, поглибити на власний розсуд. Не обов'язково цілісно використовувати запропоновану розробку – можна обрати ті частини, які будуть актуальними і цікавими для дітей.

Отже, характеристика різних видів діяльності дітей дошкільного віку, які традиційні для українського дошкільця та відображені у вимогах Стандарту, є продуктивними з доведеною ефективністю. Вони спрямовані на досягнення освітніх результатів (компетентностей) з урахуванням вікових особливостей дошкільників, забезпечують неперервність здобуття освіти впродовж життя та реалізують принцип наступності між дошкільною освітою та Новою українською школою.

В умовах сьогодення організація освітнього процесу повинна відбуватися з урахуванням безпекової ситуації за допомогою очної, дистанційної або змішаної форми роботи. У процесі організації освітньої діяльності в дистанційному форматі слід звернути особливу увагу на такі аспекти:

- організація навчання педагогічних працівників щодо дистанційної роботи з дітьми та надання їм методичної підтримки;
- забезпечення педагогів необхідним обладнанням та інтернетом;

- організація психолого-педагогічної підтримки та супровід всіх учасників освітнього процесу;
- систематична організація освітнього процесу з дітьми раннього та дошкільного віку.

Бажано використовувати синхронне і асинхронне навчання.

Синхронне навчання – це процес, коли відбувається онлайн-заняття, а асинхронне – коли вихователь записує відеозаняття або записує, наприклад, мотиваційне відео для дітей і передає його батькам для самостійного опрацювання дітей. Якщо дитина не може самостійно опрацювати його, то батьки разом із дитиною опрацювують наданий матеріал.

Під час запровадження дистанційної форми організації освітнього процесу батьки мають стати партнерами педагогічних працівників. Тобто перша робота має відбутися саме з ними, а вже далі з їхніми дітьми.

Особливу увагу треба звернути на організацію дистанційної освіти дітей з особливими освітніми потребами (далі – діти з ООП).

Рекомендуємо перехід із прямої моделі надання освітніх послуг на тренерську. Вихователь переважно консультує батьків дитини з ООП як її розвивати, як правильно заспокоїти, як впоратися з агресією чи істерикою. Педагог безпосередньо не має контакту з дитиною з ООП, але через батьків може продовжити її розвиток та освіту.

Рекомендована нормативно-правова база для здійснення освітнього процесу з дітьми з ООП в період воєнного стану:

- [Лист МОН від 15.06.2022 № 1/6435-22 «Щодо забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами»](#)
- [МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЛІТНІЙ ПЕРІОД;](#)
- [Порядок організації діяльності інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 530;](#)
- [Методичні рекомендації щодо визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки у дітей раннього та дошкільного віку \(лист МОН від 08.06.22 № 4/1196-22\);](#)
- [Наказ МОН від 17.11.2021 № 1236 «Про затвердження Умов допуску асистента учня \(дитини\) до освітнього процесу для виконання його функцій та вимог до нього»](#)
- Змінами до пункту 34 [Положення про ІРЦ](#) розширено перелік підстав для проведення повторної комплексної оцінки;
- За ініціативи особи, що подавала заяву відповідно до [частини четвертої](#) статті 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» з метою проведення моніторингу розвитку особи, але не частіше ніж раз на рік;

На сайті Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України розміщено [пам'ятки рекомендаційного характеру](#) для підтримки та екстреної допомоги дітям з ООП, які містять певний алгоритм дій при стресі чи інших нервово-психічних розладах у дітей.

Рекомендуємо використовувати у роботі матеріали, розміщені на сайті МОН:

- [рубрика «Сучасне дошкілля під крилами захисту»;](#)
- [платформа розвитку дошкільнят «НУМО»;](#)
- [поради з надання першої психологічної допомоги людям, які пережили кризову подію;](#)
- [поради від експертів ЮНІСЕФ «Як підтримати дітей у стресових ситуаціях»;](#)
- [інформаційний комікс для дітей «Поради від захисника України»;](#)
- ["НУМО розвивальні ігри"](#)

Налагодження комунікації з усіма учасниками освітнього процесу одне з пріоритетних завдань закладу під час дії правового режиму воєнного стану. Враховуючи вікові особливості дітей дошкільного віку, ключовою передумовою для ефективного та дієвого освітнього процесу є партнерська взаємодія між батьками та педагогічним колективом. ЗДО за допомогою сайту може організувати взаємодію всіх учасників освітнього процесу й створити віртуальну бібліотеку, своєрідний банк освітніх ресурсів, постійно оновлювати й поповнювати інформаційне наповнення сайту, використовувати ресурси онлайн-освіти, забезпечити залучення тимчасово переміщених дітей та їхніх сімей до різних програм з дошкільної освіти.

Задля ефективності комунікації з батьками, вихователями й усіма, хто задіяний в освітньому процесі, рекомендовано обрати оптимальні для здійснення кожного конкретного завдання канали комунікації.

У складних умовах корисними можуть бути сервіси та інструменти комунікації в онлайн-режимі, а саме:

- розміщення на сайті ЗДО рекомендацій для батьків щодо роботи з дітьми, відповідно до їхнього віку;
- створення спільнот із батьками, вихователями, психологами, тощо в соціальних мережах Viber, Telegram, WhatsApp з використанням електронних платформ Zoom, GoogleMeet, GoogleClassroom, Microsoft Teams з метою надання інформаційно-освітніх та психолого-педагогічних послуг тощо.

Для підтримки професійного розвитку педагогів та оперативного інформування з питань дошкільної освіти створені Блог [«Дошкільна освіта Тернопільської області»](#) на [сайті ТОКІППО](#) та [сторінка Методиста ДО ТОКІППО](#) в соціальній мережі Facebook. На блозі створені тематичні сторінки з різних важливих та актуальних питань, зокрема «ДСЯО України для ЗДО», «ECERS», «Наступність між ДО та ПО», «Нормативна база», «Корисні посилання», «БКДО-2021», «Освіта для сталого розвитку», «Медіаграмотність», «LEGO», «Безбар'єрність», «Афлатот», «ШПМ-БКДО». Крім того, у листопаді місяці 2021 року відновив свою діяльність [осередок ВГО "Асоціація працівників дошкільної освіти" в Тернопільській області](#), відповідно, створена сторінка.

Підготувала,
методист відділу дошкільної

